

Posudek disertační práce

Mgr. Dity Sálové,

Hakuin Ekaku: Rozličné příběhy z nočního člunu. Jednota a jinakost lékařského diskursu tokugawské doby.

/Oldřich Král/

Obecné dějiny lékařství jen pomalu a obtížně zahrnují a integrují nejrozličnější kapitoly lékařského myšlení i praxe z mimoevropských kulturních tradic. Poměrně daleko se dostala deskripce a analýza klasického lékařského diskursu čínského, opřená dnes již o početnou řadu poměrně spolehlivých encyklopedických a slovníkových prací, studií a překladů, čerpajících z velmi bohatého medicínského a farmakologického písemnictví a dokumentace. Čínská kultura se vyznačuje rannou literalitou a od hanské doby výrazně pěstovanou oborovou systematikou. O tom třeba svědčí sama existence a hlavně rozsah činnosti Úřadu pro zdravotnictví při císařské akademii Hanlin, čítající už v songské době bezmála tisíc řádných členů. Hlavním úkolem tohoto institucionálního kolosu přitom byla evidence, klasifikace a publikace lékařských a farmakologických předpisů a záznamů s cílem pěstovat všeobecnou zdravotní vědu a zdravotnickou výchovu. Tato evidence a reflexe medicínské teorie i praxe představuje masivní zdroj příštích studií.

Vývoj medicínské a farmakologické teorie i praxe v ostatních zemích Dálného východu byl dán úrovní transpozice tohoto základního modu a růzností jeho aplikací v závislosti na její lokální situovanosti a inspirovanosti.

Pro časovou orientaci práce Mgr. Dity Sálové do éry Tokugawského šogunátu se zaměřením na 17. až 18. století je proto významný průsečík starší japonské recepce čínské medicíny s novější recepcí západní zdravotní vědy ve specifické ideové konkretizaci pozdního mahájánového buddhismu v jeho nejaktuálnější zenové formuli. Právě o definování, věcnou i slohovou analýzu této zenové konkretizace autorce jde v typicky zenovém narativu jednoho z nejznámějších představitelů tvořivé inspirace japonského buddhismu, Hakuina Ekaku, na přelomu 17. a 18. století. Z povahy této konkretizace pak zcela přirozeně vyplývá - a je tedy naprosto adekvátní - zvolený metodologický konstrukt posuzované práce, spočívající v organickém spojení přístupu vypracovaného francouzským mediavelistou LeGoffem, literárně kritickou a literárně historickou teorií narativity i s jejím přesahem do psychologie narativu. K těmto přístupům samozřejmě patří překlad jako způsob poznání. Ten autorka uplatnila bohužel jen dílčími, byť někdy rozsáhlými citacemi. Ani obsažené citace nemohou v takovéto monografické práci nahradit roli úplného překladu celku Hakuinova textu jako jedinečného celku. Úplným překladem Hakuinova narativu rozumím jeho překlad ve smyslu receptivní úplnosti, tedy překlad zahrnující čtení autorova implikovaného čtenáře. Citované úryvky, jejichž výběr a rozsah je samozřejmě podřízen výkladu, mne sice přesvědčily o autorčině kompetentnosti v tomto směru, ale o to je absence takového úplného překladu

citelnější z hlediska přínosu, který práce mohla mít. Porovnání autorčiných překladů (na str. 63, 68-69, 76 –78, 90) s dnes dostupným českým překladem z roku 2002, překladem nadto zprostředkovaným starým Dürckheimovým německým překladem z roku 1967, je pro oba starší překlady zdrcující. Autorčin nekritický, shovívavý postoj k těmto překladům není na místě. Z hlediska perspektivy autentického překladu Hauinových textů prosím o vysvětlení poznámky 67 na str. 120.

Pochybnost mám o správnosti interpretace a překladu první části českého titulu: Rozličné příběhy z nočního člunu. „Noční člun“ je správně a autorka na str. 97 věcně dokládá, že jde o metaforu „přibližnosti, nezřetelnosti“. „Rozličnými příběhy“ však potom následuje ničím neopodstatněný, v podstatě chybný Dürckheimův/Patočkův překlad. V originálu nejsou ani příběhy, ani rozličné. Termín *kanna*, jak autorka uvádí a dokládá, skutečně v japonských literárních slovnících neexistuje, a nenašel jsem jej ani v nejnovějších *Dějínách japonské literatury 712 – 1868* od prof. Zdenky Švarcové z roku 2005. Ustálený termín žánrový to tedy není. A není to také příběh. Je to povídání, popovídání si, nezávazná řeč, řeč neformální, řeč mezi čtyřma očima, důvěrný rozhovor. Tak je to, jak sama autorka ve všeobecných japonských slovnících, a tak je to ve všech mně dostupných slovnících čínských. Ve *Výkladovém slovníku čínské narativity* najdeme tuto citaci: „Posaďte se a já vám trochu něco povím, když mě necháte!“

Nevím, na jakém základě se následovně Hauinův text zařazuje mezi „kana hógo“, doslovně: „slova dharmy zapsaná japonskou abecedou“. Již citovaná Zdenka Švarcová na str. 217 své knihy celkem srozumitelně říká, že se jedná o žánr „hovorovým jazykem psaných náboženských ponaučení“. To ovšem dává smysl. Minimálně to znamená, že ten, že kdo takto Hakuina žánrově klasifikoval, bral jeho text jako text populárně religiozní. Jaký to mělo vliv na pozici tohoto textu jako textu medicínského?

Výše uvedený posun od povídání k povídačce a odtud k příběhu si lze vysvětlovat snahou autorky zajistit si explicitní žánrové východisko k narativní identitě Hakuinova přístupu a textu. Po mém soudu nadbytečně. Narativita Hakuinova přístupu je bez toho zřejmá a ten celostní přístup, novum současné biomedicíny, byl vždy evidentně statutárním rysem čínské klasické medicíny. Tendence k narativu, tak jak jej chápe autorka, je tedy přirozená.

Autorka zakládá své pojetí narace a narativu nepřímo v aktuálních trendech západní medicíny, přímo pak v literárních konceptech, jak je formuloval Jonathan Culler v sedmdesátých a osmdesátých letech, Miroslav Drozda na přelomu osmdesátých a devadesátých let a Rimmon-Kennanová v polovině devadesátých let. Její obeznámenost s touto teoretickou literaturou je nepochybná. Její souvislý výklad proměnlivé struktury obou textů Hakuinova díla (předmluvy i vlastního vyprávění) je odpovídajícím způsobem přesvědčivý, i když čtenář méně zběhlý v nejednoduché terminologii teoretiků narativity jej bude asi obtížně sledovat. Nejde jen o jednotlivé termíny, ale o celý způsob myšlení, který je do těchto termínů zapojen. Možná se zde dalo více přihlédnout

k některým domácím (dálněvýchodním, sino i japonským) vyprávěcím modům a vzorům, jež Hakuin, tak jako všichni ostatní, znal, vědomě či bezděčně následoval a právem předpokládal, že tak učiní i jeho implicitní čtenář. Ambivalence vlastního textu a předmluvy je poetická figura de facto vlastní všem čínským literárním žánrům už od středověku, počínaje lyrickými popisy světů až po pozdější velké románové celky. Také tady by úplný, komentovaný překlad čtenáři usnadnil porozumění, protože by názorně exponoval všechny úrovně čtení. Při publikaci, o níž nepochybuji, by měla mít autorka toto na paměti. Zjevný přínos této práce by tím byl umocněn.

Uzavírám: Předložená práce disertace je vypracována pečlivě a korektně, v rámci běžných formálních pravidel a standardních pravidel kladených na práci doktorskou. Prokazuje autorčinu odbornou znalostní kompetentnost i schopnost samostatné vědecké práce a tvořivého myšlení na badatelském poli velmi nesnadném a pro další výzkum inspirativním, tudíž závažném. Práce Mgr. Dity Sálové tak splňuje nároky a má předpoklady k udělení doktorského titulu (Ph.D.) v oboru dějiny lékařství a já ji doporučuji k přijetí do dalšího řízení s kladným ohodnocením a doporučením.

Oldřich Král
15. 11. 2007